

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.59.100>

УДК 81'42

Тетяна Радзівська,

доктор філологічних наук, професор, ORCID 0000-0003-2871-2395,

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України

вул. Грушевського, 4, Київ, 01001, Україна

e-mail: t.v.rad@ukr.net

**ВАЛОРИЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОДІЇ
ЯК ЧИННИК ТЕКСТОТВОРЕННЯ
(НА МАТЕРІАЛІ ЩОДЕННИКА ОСИПА БОДЯНСЬКОГО
1852–1857 рр.)**

У статті щоденник видатного славіста XIX ст. Осипа Бодяньського розглядається в аспекті лінгвопрагматики та особливостей текстотворення в межах дослідження щоденникового дискурсу. Показано, що синтаксис і семантика щоденникових записів Бодяньського характеризуються низкою ознак, зумовлених авторською інтенцією, а основним чинником текстотворення виступає валоризація мовленнєвої події. Щоденниковий текст у цьому разі спрямований на деталізоване відображення мовленнєвих подій різних типів та відзначається підвищеною інформаційною щільністю.

Ключові слова: дискурс щоденника, О. М. Бодяньський, мовленнєва подія, синтаксис і семантика щоденникових текстів.

Щоденник відомого вченого-славіста Осипа Максимовича Бодяньського (1808–1877), уродженця Полтавщини, має давню традицію вивчення, у межах якої дослідники звертаються до цього «документа епохи», послуговуючись методами джерелознавства та текстології. Ми ж у цій розвідці зробимо спробу розглянути цей текст із позицій лінгвопрагматики та аналізу дискурсу, що передбачає погляд на нього як на текст, що представляє особливий різновид мовно-мисленнєвої діяльності з реалізацією певного комплексу мовних функцій. Проте спочатку стисло зупинимося на історії вивчення цього щоденника в царині історико-філологічних студій.

Одним із перших, хто звернув увагу на цей цінний документ зі спадщини вченого, був його учень професор О. О. Котляревський: він виявив щоденник у 1881 році у племінника Бодяньського Никифора Артем'єва, викладача полтавської гімназії, зацікавився текстом та сподівався зайнятися його публікацією. А однією з останніх джерелознавчих праць, присвячених цьому щоденнику, є дослідження О. Тодійчук [8], де міститься найповніша, якщо не вичерпна, інформація про непросту долю рукописного тексту щоденника, про пов'язані з ним розвідки істориків, філологів, краєзнавців, починаючи з кінця XIX ст. Це публікації фрагментів щоденника та супровідні статті й коментарі О. О. Кочубинського, І. Ф. Павловського, М. Г. Попруженка та інших дослідників кінця XIX – початку XX ст., ґрунтовно описаних [8, с. 761–770].

Важливо зазначити й те, що тут повідомляється не лише про видання щоденника та його фрагментів, а й про варіанти тексту, що зберігаються в бібліотечних фондах. Так, уперше фрагменти з щоденникових записів були видані в 1887 р. учнем Бодяньського професором Новоросійського університету О. О. Кочубинським (1845–1907) після того, як щоденник опинився в його розпорядженні. Загалом, за даними О. Тодійчук, публікатори цього періоду не менше п'яти разів зверталися до записів Бодяньського. Дослідниця докладно зупиняється і на останньому виданні щоденника [1], подає його розгорнуту характеристику, виявляючи в ньому, зокрема, значну кількість лексичних неточностей та викривлень, порівняно з оригіналом, що зберігається в Одеській науковій бібліотеці [8, с. 770].

Справді, згадане видання щоденника було здійснено на базі рукописної копії, що зберігається в РДБ, а не оригіналу щоденника [4, с. 64], і ця обставина може розцінюватися як перешкода для лінгвопрагматичного аналізу з огляду на його цілі, оскільки можна припустити, що аналіз неаутентичного тексту може відкривати шлях до створення викривленої картини мовно-мисленнєвої діяльності, відбитої у щоденникових записах. Однак, озайомлення з опублікованим корпусом щоденникових записів 1852–1857 років дає можливість виявити комплекс специфічних ознак, які простежуються у всіх записах Бодяньського і які об'єднують їх у цілісний текст. Одну з

них, пов'язану з авторськими преференціями в сфері текстотворення, ми розглянемо в межах цієї розвідки. Отож, нашою основною метою буде висвітлення ролі одного з чинників текстотворення, зумовлено-го ціннісними установками щодо змістової площини тексту, та виявлення основного інтенційного складника щоденникової діяльності.

Однією з важливих характеристик щоденникового дискурсу є «подієвий складник», оскільки сам дискурс цього типу безпосередньо пов'язаний з життям автора, з тими подіями – суспільними, приватними, психоемоційними, ментальними, комунікативними, які його наповнюють кожного дня. Тому щоденники різних авторів можуть значно варіюватися за параметром відбору подій, це різноманіття відповідає неоднаковим преференціям авторів, коли спостерігається фокусування на одних об'єктах подієвого континууму при ігноруванні інших. Так, наприклад, щоденникові записи поета Семена Надсона відбивають майже виключно події емоційної сфери, тоді коли щоденник композитора Сергія Танєєва, навпаки, виключає цю категорію подій (про це див. докладніше [7, с. 249–262]).

Щоденник Бодяньського демонструє в цьому відношенні певну гомогенність і швидше свідомий, ніж спонтанний відбір, що спирається на виділення певного об'єкта з подієвого континууму та приписування йому особливої цінності, тобто на його валоризацію. Такими об'єктами, що мають цінність та заслуговують на те, аби бути зафіксованими та збереженими, є, з погляду Бодяньського, події сфери комунікативної взаємодії, які ми називаємо комунікативними, або мовленнєвими, подіями. Це діалогічні або полілогічні мовленнєві події, у межах яких актуалізуються розповіді, історії, чутки, цікаві відомості, факти, новини, а також дотепи або влучні фрази, авторство яких належить Бодяньському чи іншим особам. Загалом у межах подій цього типу відбувається обмін цікавою, значимою, з погляду автора, інформацією.

Водночас мовленнєві події розрізняються за параметром включеності до них автора: в одних випадках автор виступає одним із основних учасників комунікативної взаємодії, у других – учасником і спостерігачем, у третіх – лише спостерігачем, у четвертих – отримувачем інформації «з інших рук», у п'ятих – носієм неавторизованої інфор-

мації (анекдоти, чутки). Ці події, таким чином, розрізняються і за ступенем дистанційованості автора від описуваної ситуації. Інтерес до подій комунікативної сфери є чи не найвиразнішою ознакою щоденникових записів Бодяньського, він відзначений також і Т. А. Медовичевою, яка звертає увагу на фіксацію в щоденнику численних розмов, чуток, анекдотів, оповідей очевидців [4, с. 55–63]. Разом з тим у щоденнику майже немає записів, які б висвітлювали щоденне життя автора, а його насичена професійна – викладацька, наукова, редакторсько-видавнича – діяльність відображена тут у незначному обсязі. Розглянемо основні типи подій та записи, що їх представляють:

1. Це, передусім, діалогічні або полілогічні мовленнєві події, які відображені в щоденниковому тексті зі збереженням послідовності мовленнєвих кроків їх учасників. Відтак, опис події здійснюється шляхом відтворення цих кроків у форматі прямої мови або у форматі непрямой мови (або ж їх комбінації) з максимально точним наведенням реплік комунікантів. Напр.: «Что бы Вам, Иван Михайлович, – сказал я после обеда, – между прочим подарить нас «Записками цензора»? Ведь больше Вас я не знаю никого на этом поприще <...> «Конечно, – отвечал он, – конечно. С. Грибоедовым я товарищ по университету, равно как с Чаадаевым <...> «Мало ли чего случилось со мной, – прибавил потом Снегирев <...>» (16.08.1857).

Це мовленнєві події, безпосереднім учасником і очевидцем яких виступає сам автор, внаслідок чого їхній опис часто супроводжується ремарками з одиницями персонального дейксису (напр., возразил я, сказал он мне, говорил мне Муравьев), а комуніканти є чітко ідентифікованими. Проте, загалом відображення подій, у яких сам автор щоденника є їх безпосереднім учасником, не є типовим для цих записів.

2. Доволі значне місце в щоденниковій діяльності Бодяньського належить відображенню таких мовленнєвих подій монологічного типу, як повідомлення новин, відомостей, оповідей, які у тексті щоденника отримують оформлення у вигляді непрямой або ж прямої мови з обов'язковим згадуванням того, від кого він почув оповідь або отримав інформацію: В книжной лавке И. В. Базунова слышал от его прикащика (И. Г. Соловьева), что какой-то нерусский, судя по лицу, в какой-то церкви остановил было дьякона словами: «Возглашай Конс-

тантина!» – и когда тот не послушался, он еще раз повторил...» (22.02.1855). М. П. Леонтьев рассказывал, в профессорской, что Назимов, как попечитель, обратился будто бы к военному министру <...> и получил в ответ письмо, в котором сказано о статье последнего <...>, что «не только нельзя в ней находить ничего предосудительного, но желательно <...>» (3.10.1855).

Бодяньський, як це видно з наведених фрагментів, тяжіє до найповнішого наведення інформації про параметри мовленнєвої події – її учасників, обставини, час, місце. При цьому його цікавить, передусім, інформація, що повідомляється, яку він намагається зафіксувати з великою точністю, тоді коли параметри самої мовленнєвої події важливі не для її опису, а для її точного документування. Яскравим прикладом тут є запис 31.01.1854 р., що передає оповідь М. С. Щепкіна про те, як Гоголь друкував свій «Рим» у журналі «Москвитянин». Цей опис починається словами: П. А. К<ули>ш, бывши у М. С. Щепкина с письмом от молодого Маркевича А. Н. (сына историка Малороссии), которого Щепкин очень ценит как отличного музыканта, между прочим сказал, что М. С., на слова его: «Я приехал <...>», – рассказал тотчас следующее <...> (31.01.1854). Повідомлення інформації в таких випадках завжди супроводжується зазначенням особи, від якої вона була отримана.

3. Не менш значущим для щоденникової діяльності Бодяньського є такий різновид мовленнєвих подій, як чутки, які дають уявлення про інформаційний контекст, у якому проходило життя. Чутки в записах фіксуються за допомогою лексеми слух (слухи) та близьких за змістом одиниць молва, розговори, що вказують на неавторизований характер інформації, а також модусів слышно, поговаривают, говорят, носится говор: Ходят слухи, что приготовлены уже в Государственном Совете два весьма важные указа: о том, что столбовых или потомственных дворян дети подводятся под один уровень с детьми... (11.06.1853). Слышно, будто поляки предлагали Государю составить из себя и своих подданных особый корпус... (15.04.1854). В 3 часа пополуд<ни> А. А. Майков сказал, что разнесся слух о смерти старого Меншикова... (21.02.1855). На его место, ходит слух, назначен Синельников... (10.09.1855). Между тем сторонники Корфа (директора

Публичной библиотеки) действуют, и уже есть слух, что ему, поехавшему за границу на полгода, поручено осмотреть тамошние учебные заведения... (27.04.1856).

4. Окрему групу утворюють мовленнєві події, до складу яких входить певний дотеп, жарт, оригінальна фраза, bon mot, анекдот, заради яких і робиться сам запис. Типовим явищем для щоденника Бодянського є фіксація власних дотепів або жартів, які були висловлені в межах світського або професійного спілкування. Так, у запису 3.06.1853р., описуючи захист дисертації ад'юнктом Пеховським, Бодянський повідомляє: Слушая их довольно жаркие прения, сидевший подле меня проф<ессор> Юриди<ческого> факульт<ета> Вас<илий> Ник<олаевич> Лешков заметил мне, что идет борьба одного Горация с Куриациями; «и, кажется, – прибавил я, – этот Гораций не Cocles, но quadrocles». Защищавшийся был в очках. Болтовня наша тотчас разнеслась тут же и дошла до декана, который, по окончании поздравив Горация, отпустил громогласно чужую острогу ему за свою (3.06.1853).

Об'єктом валоризації стають різноманітні ефектні фрази інших людей, які Бодянський від когось чув, або такі, що відтворюються ним у переказі. Так, у запису від 4.01.1853р., що починається словами На вечере у С. П. Ш<ипо>ва Нарышкин между прочим сказал, что в Петербурге ходит теперь чья-то острога, приписываемая по обыкновению князю Меншикову (морскому министру), по случаю новых министров, описано ситуацію з обігруванням прізвищ Долгорукий, Норов та ін. Пор. також: Вечер у С. П. Шипова с Ф. Ф. Вигелем, который между разговором сказал, что известную острогу по поводу последней войны и беспокойстве за границей: «С нами Бог, – Бог с ними!», сказанную им, приписывают князю Меншикову (11.03.1853). До цих випадків слід додати й фіксацію анекдотів, зокрема, т. зв. малоросійських, які Бодянський чув від П. Куліша (запис 30.05.1853), Капніста (запис 24.02.54).

5. Близькі до цього різновиду мовленнєвих подій висловлювання «впливових» людей, відтворювані у вигляді прямої мови, про які Бодянський дізнався від своїх знайомих, колег і под. Як правило, вони вводяться за допомогою лексико-синтаксичних засобів з семантикою мовленнєвої дії: говорят; в разговоре сказал тощо. Так, у розповіді

Ф. І. Тютчева, яка відтворюється в запису 2.06.1854р. і пов'язана зі складною військово-дипломатичною ситуацією в Європі, наводяться слова Паскевича: «Дело статочное, что и немцы пойдут на нас. Если в первый раз они одержат значительный верх войска их, особливо австрийские, станут продолжать войну <...>» (2.06.1854).

6. Ще одним типом події, яка визначає текстотворення, виступає ситуація ознайомлення з писемним текстом та приписування йому значимості, внаслідок чого відбувається копіювання цього тексту в межах щоденникової діяльності. Відтак, текст, створений іншим, стає компонентом щоденникового запису Бодяньського. Про те, що переписування тих чи інших текстів, можливо, таких, які не мали безпосереднього стосунку до його професійної діяльності, було звичним для Бодяньського, свідчать деякі записи у самому щоденнику, наприклад: В аудитории А. Н. Драшусов читал мне после лекции письмо из Петербурга о последних минутах покойного Государя. Оно содержит в себе довольно подробностей к тому, что объявлено уже в новейших № «Ведомостей» С.-Петербургских. Завтра поеду и возьму для переписки (25.02.1855). ...разговаривая о том о сем, между прочим речь зашла о покойном Гоголе. Тут он показал мне письмо его к Ф. Ф. Вигелю, писанное в ответ, и вместе с тем и письмо Вигеля. Оба взял я себе списать, как чрезвычайно замечательные характеристики того и другого (26.01.1853).

Осип Бодяньський вводить до своїх щоденникових записів не лише фрагменти з листів Гоголя (4.02.1854), а й лист неназваного офіцера (23.10.1854), лист генерала Єрмолова (16.02.1855), фрагменти рескрипту та наказу військам (22.02.1855), чимало інших фрагментів з чужих текстів. Всі вони оформлені як цитати, позначені лапками, які відокремлюють «чужий» текст від «свого», показують точність фіксації інформації.

Загалом записи в щоденнику не лише не страждають егоцентризмом, а, навпаки, ніби цілеспрямовано відсувають автора на периферію. У розглянутому корпусі записів присутній лише один запис, який присвячується події з особистого життя автора – його одруженню з Марфою Артем'євою в церкві Успіння (17.07.1857), причому для опису цієї церемонії Бодяньським обираються переважно безосо-

бові синтаксичні форми, які виводять протагоніста події на периферію опису: Совершенно венчание мое в церкви Успения на Овражке <...>. Брак совершал священник означенной церкви<...>. Жениху было 47 лет. Цей запис, що контрастує з усіма іншими, не потребує по суті жодних коментарів, він лише підтверджує основний вектор текстотворення в щоденнику.

Таким чином, характер відбору подій чітко вказує на інтенціональний складник щоденникової діяльності, на те, що визначальним у ній було документування цінної для автора інформації, її фіксація, – за можливості найбільш повна й точна, – і збереження багажу фактів як об'єктів потенційного історичного й суспільного значення. А документування як особливий тип дії, що передбачає фіксацію інформації на певному матеріальному носії, не лише спирається на повідомлюване, а й враховує обставини його отримання, що забезпечує достовірність наведених відомостей. Відтак, валоризація комунікативної події впливає на змістову площину щоденника і водночас виступає основним чинником, який визначає лексико-синтаксичну організацію запису. «Антигоцентрична» установка (загалом абсолютно неприродна для особистого щоденника) виключає тут не лише будь-яку інформацію щодо особисто-інтимної сфери, а й відображення мовленнєвих виявів, що розкривають внутрішній світ автора – висловлення власної думки, погляду, точки зору на подію, її коментування та оцінку.

Та обставина, що автор у своїй діяльності зосереджується переважно на відображенні комунікативних, а не якихось інших подій, прямо впливає на синтаксис речення у щоденнику: він визначається домінуванням структурних компонентів, які у той чи інший спосіб відображають фрагменти мовленнєвої події. До них слід віднести:

– висловлення, діалогічні репліки учасників мовленнєвої взаємодії, зокрема, і автора, оформлені у вигляді прямої мови: ...и я, кончив свою речь, тут же обратился к Щуровскому и сказал: «Можете нынешний наш разговор при встрече передать Погодину от слова до слова, если запомните», – что, кажется, и сделано будет, потому что он находится с ним в приятельских отношениях и даже получил от него особый оттесок этого сочинения (25.05 1856);

– компоненти синтаксичного цілого з гіпотактичною організацією, що передають окреме цілісне висловлення у вигляді непрямої мови. Часто вони містять показники чужого мовлення мол, дескать, де, будто бы і под. (див., напр., [5]): Разговорившись о Сербии, в которой-де меня все очень помнят и добром поминают... (21.10.1854). Андрей мой, пришедший от портного, к которому был послан, сказал, что, мол, Севастополь взят (30.08.1855). По другим – будто бы весть эта разнеслась, когда чиновничество находилось в Чудове монастыре... (30.08.1855);

– фрагменти чужих текстів (листів, офіційних документів), переписаних автором та внесеним ним до свого запису у вигляді цитати: На это Ермолов отвечал письмом, которое тут же Анна Евгр<афовна> показала мне и дала списать. Вот оно: «М. г., А. А.! Благодарю Вас покорнейше за сообщение мнения Вашего по предмету предстоящих выборов и со всею откровенностью отвечаю Вам...» (16.02.1855);

– компоненти синтаксичного цілого з гіпотактичною організацією, що вводять інформацію про подію та представлені мовленнєвими модулами з різномантними предикатами мовленнєвих дій: сказал, что; говорит (говорил, говорят), что; рассказывал (рассказывают), что; заметил, что; прибавляют, что; сообщил, что, напр.: Он говорит, что Паскевич и Остерман присутствовали однажды при смотре польским войскам... (14.06.1854). До цієї групи структурних компонентів близькі предикати сприйняття та предикати ментальних дій, які мають ту саму функцію: слышу (слышал), что; узнал, что; припомнил, что і под.;

– компоненти відображення мовленнєвої події, які прийнято називати ремарками, вони являють собою синтаксичний комплекс з опорним предикатом мовленнєвої дії, що обов'язково пунктуаційно відокремлюється парними графемами (тире, кома) і за своїм функціонуванням у складі синтаксичного цілого близькі до вставних компонентів: – сказал мне после Н. Ф. Павлов, бывший в ту пору в Питере – (1.09.1955); – сказал он, немного думая – (17.03.1854); говорит ключарь, (8.09.1855); – сказал тут кто-то – (24.04.1856); – спросил его офицер – (17.05.1856); – отвечал ему Балабин – (17.05.1856). Функціонально подібні до них ті компоненти опису, які вказують на неавторизовані джерела інформації (ходить слух, говорят);

– структурні компоненти відображення мовленнєвої події, оформлені у вигляді автономного інтродуктивного речення з предикатом мовленнєвої дії, що вводить фрагмент тексту, який передає чиюсь оповідь. Зв'язок між інтродуктивним реченням і подальшим текстом тут має паратактичний характер: Пришедши, между прочим М. С. к чему-то рассказал следующий анекдот. «Когда я был еще на послугах у своего господина...» (6.07.1857).

У записах Бодянського вказані компоненти з'являються в різноманітних комбінаціях, представляючи мовлення учасників мовленнєвої взаємодії в форматах прямої і непрямой мови, з ланцюгами відсилок на різні комунікативні події: Вечером, сидя у С. П. Шипова, слышал его рассказ, со слов генерала Е. А. Головина, о том, каким образом очутился принц Вюртембергский в Смоленске в 1812 году (10.06 1853).

Прагнення до документування інформації виявляється і в такій особливості синтаксичних побудов, як значна кількість відокремлених підструктур з функцією уточнення, доповнення, надання більш повної фактографічної інформації про об'єкт. Це різноманітні обставини, що вносять деталізуючу інформацію про подію та розкривають її подробиці щодо місця, часу та інших деталей, часто з заповненням параметричних валентностей: Вечером, в середу, бывши у С. П. Ш<ипо>ва, узнал о выборе А. П. Ермолова вчера в начальники Московского ополчения: из 280 шаров только 6 черных... (16.02.1855). Представлялся попечителю университета Е. П. Ковалевскому, назначенному 15 апреля, а прибывшему только 23-го, в среду. В 3-м № гостиницы «Дрезден» (против генерал-губернаторского дома на Тверской), внизу, в 1/2 7-го вечером я нашел уже профессора минералогии Г. Г. Щуровского, директора 2-й гимназии Авилова и инспектора 3-й Падрен де Корне (25.05.1856).

Синтаксичні компоненти з функцією уточнення часто набувають оформлення у вигляді парентези: С. П. Шипов завернул ко мне на квартиру (в д<оме> Игнатьева, в Старом Газетном переулке, близ Никитского монастыря, № 6, в здании прямо против ворот и колодца) проститься... (12.06.1853). Пришедши на другой день Святой недели в книжную лавку И. В. Базунова (что на Страстном бульваре, против

университетской типографии, в доме Загряжского, куда, по моему совету, перешел он после того, как ему, происками Хрусталева, отказано было от университетской лавки), нашел... (12.04.1854). Припоминаю, что Шевырев, после обеда попечителю (6 февраля), по настоянию некоторых товарищей, читал описание... (19.02.1855).

У цьому ряду слід назвати синтаксичні компоненти, зумовлені функцією точної ідентифікації об'єкта референції (день тижня, особа, видання, будинок тощо): ...познакомил с Киреевским (Ив. В.) и Свербеевым (17.06.1852); ...т. е. в понедельник 2 июня, по старому численению, в 12-м часу... (2.06.1852); ...он (Протасов) принужден был сам войти с представлением... (13.05.1853); Бывши у Юзефовича (во 2-м ном<ере> гостин<ицы> Шевалдышева, близ Тверских ворот) утром, в 10... (24.02.1854); ...являются во дворец (Зимний) для присяги (20.02.1855); ...в тот же (18-го) день (21.03.1856). Симптоматичним у цьому контексті видається факт запису, де двічі – і цифрою, і прописом – фіксується час події: Расставшись часа в 2 (два) с ними, вечером узнал о смерти М. Н. Загоскина... (17.06.1852).

Розглядаючи цей аспект щоденникової діяльності Бодяньського, варто відзначити й численні синтаксичні підструктури, що відображають перерахування об'єктів, спрямовані на створення повного фактографічного опису події.: Кроме меня обедали еще: попечитель университета (Назимов), его помощник (П. В. Зиновьев), какой-то его племянник и племянница, еще какой-то мужчина... (7.09.1855). Див. також запис 5.02.1855р., де наводиться довгий список внесків у зв'язку з університетськими заходами з фіксацією імен та сум: Любопытны статистические выводы: по 100 руб. – 2 (ректор и Иноземцев), по 50 – 3 (Шевырев, Брашман и Веселаго, все новопожалованные), по 40 – 1 (Фишер), по 30 – 1 (Клименков, по 25 – 6 (Анке, Вернадский, Глебов, Грановский, Полунин, Кох; все, кроме последнего, новопожалованные)... (5.02.1855).

Таким чином, у мовно-мисленнєвій діяльності, яку представляє щоденник Бодяньського, валоризація комунікативної події логічно корелює з основним інтенціональним складником діяльності – прагненням досягти максимально точного й повного документування події. Щоденниковий текст, який формується за таких умов, набуває значної інформаційної щільності, у розумінні [2, с. 226–228]. Речення

цього тексту ніби розтягується у своєму обсязі за рахунок «нанизування» синтаксичних компонентів, зокрема, ланцюжків з функцією уточнення й доповнення. Відтак, створюється текст з вираженою підвищеною інформативністю, яка властива всім записам з текстового корпусу 1852–1857 років. Саме ця особливість вирізняє щоденник Бодянського з-поміж багатьох інших щоденникових текстів, опрацьованих лінгвістами (див., напр., [3; 6; 7, с. 249–316]).

Тому можна твердити, що щоденникові записи Осипа Бодянського репрезентують особливий випадок у дискурсивній практиці, представленій текстами-щоденниками. Безперечно, той факт, що вони концентровано насичені різноманітною і нестандартною інформацією, пояснює стійкий інтерес до цього «документа епохи» з боку істориків, культурологів, літературознавців. Утім, крім фактографічних даних, які забезпечують щоденнику цінність як джерела інформації, яка може братися до уваги й використовуватися в контексті різногалузевих досліджень, щоденник виявляється також цінним джерелом для лінгвокультурологічного вивчення мовленнєвої діяльності людини в певний історичний період, а також тих інформаційних потоків, які становлять її контекст.

Список використаних джерел

1. *Бодянский О. М.* Дневник. 1852–1857 / О. М. Бодянский. Предисл., подгот. текста, подбор ил. и коммент. Т. А. Медовичевой. – М., 2006. – 336 с.
2. *Золотова Г. А., Онипенко Н. К., Сидорова М. Ю.* Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова. – Москва : Наука, 2004. – 544 с. – С. 226–228.
3. *Михеев М. Ю.* Дневник как эго-текст / М. Ю. Михеев. – Москва : Вод. Publishers, 2007. – 264 с.
4. *Медовичева Т. А.* Осип Максимович Бодянский и его дневник / Т. А. Медовичева // Бодянский О. М. Дневник. 1852–1857. Предисл., подгот. текста, подбор ил. и коммент. Т. А. Медовичевой. – Москва, 2006. – С. 5–64.
5. *Падучева Е. В.* Показатели чужой речи: мол и дескать / Е. В. Падучева // Известия РАН. Сер. лит. и яз. – Т. 70. – № 3. – 2011. – С. 13–19.
6. *Радзівська Т. В.* Прагматичне варіювання в дискурсі : щоденникові записи Сергія Єфремова / Т. В. Радзівська // Мовознавство. – № 2. – 2017. – С. 24–44.

7. Радзівєвська Т. В. Дискурсивні простори : історико-лінгвістичний вимір : монографія / Т. В. Радзівєвська. – Київ : Інф.-ан. агентство, 2018. – 323 с.

8. Тодійчук О. Нове видання копії «Щоденника» Осипа Бодяньського / О. Тодійчук // Український археографічний щорічник. – Київ, 2007. – Вип. 12. – С. 758 –773.

References

1. Bodansky, O. M. (2006). Dnevnik. 1852-1857 [The Diary. 1852-1857]. Moscow, Russia. [In Russian].

2. Zolotova, G. A., Onipenko N. K., Sidorova M. Yu. (2004). Kommunikativnaya gramatika russkogo yazyka [Communicative Grammar of Russian Language]. Moscow, Russia: Nauka. [In Russian].

3. Miheev, M. Yu. (2007). Dnevnik kak ego-tekst [The Diary as an Ego-text] Moscow, Russia: Vod. Publishers. [In Russian].

4. Medovicheva, T. A. (2006). Osip Maksimovich Bodansky i yego dnevnik [Osip Maksimovich Bod'ansky and his Diary]. Moscow, Russia. [In Russian].

5. Paducheva, E. V. (2011). Pokazateli chyuzhoi riechi: mol i deskat [The markers of the reported speech: mol and deskat']. 70, 3, 13-19. [In Russian].

6. Radziivska, T. V. (2017). Pragmatychne varyuvannia v dyskursi: schodennykovi zapysy Serhiya Efremova [Pragmatic Variation in Discourse: Serhiy Efremov's Diary Records]. *Movoznavstvo-Linguistics*. 2, 24-44. [In Ukrainian].

7. Radziivska, T. V. (2018). Dyskursyvni prostory: istoriko-lingvistychnyi vymir [Discursive Spaces: A Historical-Linguistic Perspective]. Kyiv. [In Ukrainian].

8. Todiichuk, O. (2007). Nove vydanna kopii "Schodennyka" Osypa Bodanskogo [New Publication of the Copy of Osip Bod'ansky's "Diary"]. *Ukrainskyi arheografichnyi schorichnyk-Ukrainian Archeografic Annual*. 12, 758-773. Kyiv. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 23.04.2020 р.

Tetiana Radziivska,

Doctor of Philology, prof., ORCID 0000-0003-2871-2395,

O. O. Potebnia Institute of Linguistics,

National Academy of Sciences of Ukraine

4, Hrushevskoho st., Kyiv, 01001, Ukraine

e-mail: t.v.rad@ukr.net

**The Valorization of Communicative Event as a Text-formation Factor
(based on Osip Bodiansky's diary of the period 1852–1857)**

The object of the study is the diary records of the well-known Slavist of the XIXth century Osip Bod'ansky, which are examined in the perspective of pragmalinguistics and text-formation in diary discourse. It is shown that syntax and semantics of O. Bod'ansky's diary records have some peculiarities correlating with the diarist's intention and the major text-formation factor deals here with the valorization of a speech event. In this case diary text focuses on the detailed representation of the speech events of different types.

Based on data from the whole corpus of published records of the period 1852–1857, the study aims to demonstrate that the specificity of Bod'ansky's diary is determined by selection of events: the exclusion of the information on personal events and the inclusion of the information on speech events which is regarded by him as relevant and significant. The content of the records covers both dialogue speech events and monologue ones (stories, news, pieces of information, anecdotes, jokes, rumors, quotations etc.). Syntax of the sentences is represented by complicated hierarchical syntactical structures which combine various excerpts of direct and indirect speech, remarks with speech act predicates, embedded phrases. The sentences here are saturated with chains of syntactical components with the function to identify a person, a place, an object, a day of the week, a book, a building, to give more precise or extra information about the speech events. Some of these constructions or word-combinations are formed as parenthesis. The analysis allowed to conclude that in the textual activity, which is represented by Bod'ansky's diary, the valorization of a communicative event logically correlates with the main intentional component of this activity, dealing with the purpose to document the information on the event as a whole. So the diary texts in this case are characterized by high informative density.

Keywords: diary discourse, O. M. Bod'ansky, speech event, syntax and semantics of the diary texts.